

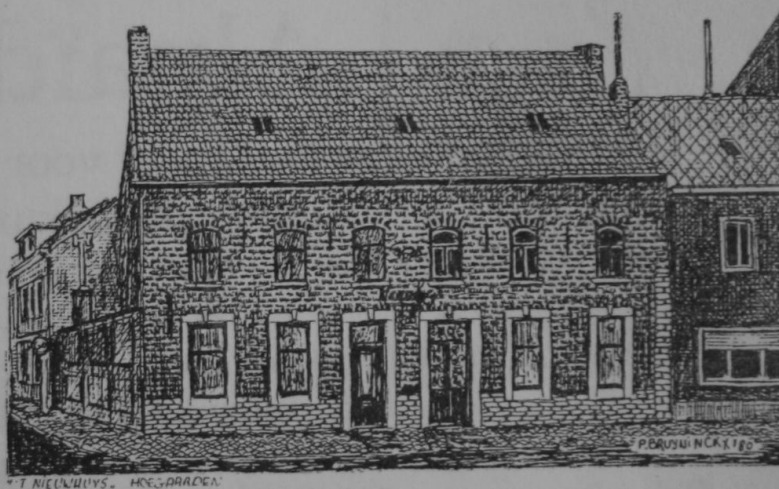
Alpāidis

122

DODION M
LELIELAAN 34
3191 HEVER

Uitgifttekantoor 3300 Tienen 1

* T. NIEUWUYS - HOEGRADE

*Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde*

Driemaandelijks 1/96

V.U. Grooten E
Viaductstraat 193
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Heemkundige kring 't Nieuwhuys vzw

Ernest Ourystraat 2-4 3320 Hoegaarden

(Stichting Julien Van Nerum)

Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad 19.1.1967

corr. adres: Viaductstraat 193
3300 Tienen
016/81.72.35

Alpaïdis

Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, folklore
en oudheidkunde

Uitgegeven door "De Vrienden van 't Nieuwhuys" te Hoegaarden

Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België onder het
nummer BD 23.350

Rekeningnummer 310-0370021-52

Alle artikels uit dit tijdschrift mogen vrij overgenomen worden mits
bronvermelding.

Druk: Ripova, Vianderdal 12 3300 Tienen tel en fax: 016/81.83.55.

Alpaïdis

PALMZONDAGNUMMER

32e jaargang (1996) nr. 122

Editoriaal,

De Heemkundige Kring 't Nieuwhuys heeft het genoegen aan alle Hoegaardiërs en sympatisanten het eerste nummer van de jaargang 1996 van *Alpaïdis* aan te bieden onder de vorm van een Palmprocessie-nummer.

Twee redenen hebben ons aangezet tot deze aanpak. Eerst en vooral willen wij hierdoor het opzoekingswerk over de Palmzondagtraditie in het algemeen en over het Hoegaardse Genootschap der XII Apostelen in het bijzonder levendig houden. Sinds onze uitgebreide studie in *Alpaïdis*¹ en sinds de publicatie en de tentoonstelling o.l.v. prof. Van Buyten² respectievelijk twintig en vijftien jaar geleden, is het nodig deze enige uiting van Palmtraditie terug uitvoerig te benaderen.

Het aanbieden aan onze lezers van een handige brochure over de Palmprocessie van Hoegaarden is een tweede reden. Het is inderdaad sinds het jubileumjaar 1931 geleden dat zulk een brochure verscheen³. Wie nu de twee middelste A3 bladen van dit nummer uitneemt, ze middendoor snijdt en het geheel toevouwt, beschikt over een handige brochure van 16 pagina's. Bijkomende exemplaren voor wie zijn reeks van *Alpaïdis* volledig wil houden, kunnen besteld worden bij de bestuursleden van onze kring.

Het ligt in onze bedoeling op deze wijze meerdere brochures te laten verschijnen, o.a. één over de Vlaamse Toontuinen: Geschiedenis en opzet, in ons volgende nummer. Tenslotte vragen wij begrip voor het moeten onderbreken van de reeks over de dorpspolitiek wegens plaatsgebrek.

Veel leesgenot
De redactie.

¹ *Alpaïdis*, XI (1975) en XII (1976)

² L. VAN BUYTEN, "350 jaar Palmzondagtraditie te Hoegaarden", Hoegaarden, 1981, 134p.

³ K. VERHOEVEN, "Palmzondag te Hougaarde", Brussel, 1931

Acte van bescherming

Int jaer des heere MDCCLXvij en veertich
 op heden des 15 Julij op Sinte Leonards Dinsdagh
 is alhier sinen doper Vrijheijt van Hoegaarden met ronsout
 van Meester Pieter Hendrick Buerck den die Voetschaden
 van de Kerkste ofte Limagion van Hoegaarden bij approbatie van
 den confulen Meester Luthen Collart met bywesen van die
 gelyckbare Heeren Notable Geyroux oft de Mayours van Hoegaarden
 want alre in presentie van William van Ginhoven warden den
 Apostelen gesamenlyck gesamenlyck vergaderd by de gesamen
 yden Ginhoven ende vanden Hoeg onder inelkander verdragen
 ende instelt eenen Reghe van Hoegaarden door Confessie
 waer over die Bescherming der twelf Apostelen om die Buren
 derden van de gesamenlyck Confrerie der twelf Apostelen van
 Hoegaarden warden is gader die die Apostelen warden gader
 te Hoegaarden tot merckende gader ende dierder Gader gader
 dat beschermel warden
 Item om die Bescherming warden bescherminghe ende
 verdragen te gader byden allenwaden so langhe als
 die Limagion sullen sullen in Leven.
 Item is verdragen gesamenlyck van apperueren gaderende ende
 gesamenlyck te gader door die Confessie warden so dier
 is dierder by ende met dierder den ende te beschermel
 vanden Confessie van die Bescherming vanden gader
 van Ginhoven inelk warden, vanden Ginhoven apostel
 vanden Ginhoven Miss Ginhoven alhier gesamenlyck ende
 angherende gesamenlyck vanden Ginhoven op die
 vanden warden met van vanden, vanden Ginhoven
 vanden van vanden om vanden vanden, los met
 vanden vanden van Ginhoven, vanden vanden Hoegaarden
 vanden in dato des 15 Julij 1745

Good Attest

Ant. Buerck

Card. van Hoegaarden

Willelm. van Ginhoven

Limagion

Twelf Apostelen

De Apostelsymboliek in de Hoegaardse processie

De Apostelen stappen op in de Palmprocessie, twee aan twee in een volgorde die steeds dezelfde is.

In dit artikel bespreken we de Apostelen vanaf de eerste rij en te beginnen met de Apostel die links opstapt.

1. Johannes (symbool: kelk)

De apostel Johannes behoorde met zijn broer Jacobus en Petrus tot de intimi van Jezus. In de apostellijsten wordt hij met Andreas steeds bovenaan geplaatst. Als evangelist wordt hij in de beeldende kunst al lezend of schrijvend (de adelaar is zijn attriboot) afgebeeld. Sinds de 13e eeuw komt hij ook voor met een kelk in de hand. Dit is het gevolg van de legende dat het vergif dat hij moest drinken hem niet schaadde.

2. Petrus (sleutel)

Naast Johannes stapte Simon Petrus op, de broer van Andreas. Reeds bij de eerste ontmoeting met Jezus kreeg hij de naam "tefa" (Aramees voor rots). Petrus is trouwens de gelatiniseerde mannelijke vorm van het Griekse "petra" (rots). Petrus nam nadenkend de leiding op zich van de vroege kerk, hij verbleef te Rome en stierf de marteldood. Zijn attributen op voorstellingen zijn het boek en de sleutels, de haan en het kruis. Aan Petrus wordt in het evangelie de "sleutelmacht" toegeschreven (Mt. 16,19), de macht te binden en te ontbinden. In de volksmond wordt hij dan ook wel de portier van de hemel genoemd. De twee sleutels van het hemelrijk in het wapen van Vaticaanstad zijn in goud en zilver weergegeven, waarbij de gouden sleutel het binden symboliseert en de zilveren het ontbinden.

3. Mattheus (boek)

In de beeldende kunst wordt Mattheus als evangelist vaak voorgesteld achter een schrijftafel, met de hand van God boven zijn hoofd (teken van inspiratie). De gevleugelde mens is dikwijls aanwezig als symbool. Als apostel wordt hij afgebeeld met een zwaard of een lans. Het boek maakt duidelijk dat Mattheus in de processie wordt voorgesteld als geleerde schrijver van het "heilig boek", als de evangelist dus.

4. Thaddeus (Winkelhaak)

Het enige dat over hem vermeld staat is een vers in het evangelie van Johannes (14,22). Wij weten alleen van hem dat hij apostel was. De winkelhaak is net als de passer een teken en bouwkundig werktuig. De symbolische betekenis brengt mee dat de winkelhaak eigenlijk een belangrijk attriboot is van de apostel Thomas, de patroonheilige van de architecten. Volgens J. Baurjöpfl (1793) stelt de winkelhaak "Gods liefde en de naastenliefde voor". En in deze context past inderdaad het vers van Johannes uit hoofdstuk 14 dat handelt over liefde en geboden. Het is deze symbolische en verrijzende betekenis van een winkelhaak die hier van toepassing is.

5. Philippus (groot kruis)

Hij kwam uit Betsaida en trad o.m. op als bemiddelaar voor enkele Grieken die Jezus wilden zien. Mogelijk vervulde hij een tussenpositie tot het omgevend hellenisme. Hij wordt voorgesteld met het zgn. Filippuskruis (met lange balk in horizontale positie) of met broden.

6. Andreas (kruis in x-vorm.)

Was ook één van de Twaalf en broer van Simon Petrus. De legende maakt van hem de

stichter van de kerk in Byzantium. Hij is de beschermheilige van Schotland en Rusland. Hij wordt meestal voorgesteld als een grijsaard met een gespleten baard die het kruis in x-vorm (het Andrieskruis) omarmt, waarop hij volgens de overlevering zou zijn gekruisigd. De spreuk "Sint-Andries, papengewin en boerenverlies" herinnert aan het feit dat zijn feestdag (30 november) een pachtbetaaldag was in het prinsbisdom Luik.

7. Jacobus de Jongere (stok met kabas)

Hij wordt als apostel afgebeeld met een knuppel of vollerstang, waarmee hij zou zijn gemarteld. Andere voorstellingen voorzien hem van een hamer of vollersstok. In de Hoegaardse Palmprocessie wordt zijn attribuut omschreven als een "stok met kabbas". Momboor H.N. Nijs omschreef het symbool van Jacobus als "een Corten stok met eenen bail" (1806).

Ambachtelijk vollen is het bewerken door persen, kneden en stampen, hameren... van lakense stoffen onder toevoeging van vollersaarde om te doen vervilten, waardoor het weefsel lichter en dikker wordt.

8. Simon (zaag)

Ook over Simon de Zeloot, zoals hij wordt genoemd om hem te onderscheiden van Simon Petrus, is weinig bekend. Omdat hij zou omgebracht zijn met een zaag wordt hij meestal afgebeeld met een zaag in de hand. Deze Simon en Thaddeus worden ook weleens aanzien als de broers van Christus. Andere voorstellingen zijn Simon met een palm, of met een neergeworpen godenbeeld.

9. Thomas (enkele lans)

Thomas de apostel wordt in het evangelie van Johannes beschreven als de pessimist die bewijzen wil zien, maar die uiteindelijk komt tot een positieve en duidelijke belijdenis. In de voorstellingen wordt hij afgebeeld met een lans of een hellebaard, een boek, een winkelhaak of een zwaard. Zeer geliefd is de voorstelling van Thomas met een zwaard om zijn ongelovigheid te accentueren.

10. Jacobus de Oudere (stok met dik uiteinde)

Hij was één van de eerste geroepen discipelen van Jezus. Hij stierf de marteldood rond 44 n.C. Volgens een sinds de 7e eeuw wijd verbreide maar onhoudbare traditie zou hij in Spanje gepredikt hebben en daar gestorven zijn. Zijn gebeente zou in de 9e eeuw teruggevonden zijn in Santiago de Compostela, de drukst bezochte bedevaartplaats van Europa tot de 15e eeuw. Daardoor is hij één van de meest vereerde volksheligen van de Middeleeuwen. De pelgrims bedelden met een nap in de vorm van een schelp (jakobsschelp). Deze werd in de kunst het symbool voor de heilige, naast de lange pelgrimsstaf en de reisstaf.

11. Bartholomeus (mes)

Buiten de lijsten van de apostelen, vermeld bij de evangelisten, komt deze apostel niet voor in het Nieuwe Testament. Volgens de legende zou hij in Armenië levend gevild zijn en daarna onthoofd. Om die reden wordt hij vaak afgebeeld met een mes. Soms draagt hij ook zijn eigen huid in de hand zoals op "Het Laatste Oordeel" van Michelangelo (Sixtijnse Kapel).

12. Mathias (dubbele lans)

Hij was degene die de plaats van Judas als apostel innam. Zijn symbolen zijn een bijl en een hellebaard.

De symbolen van de apostelen in de Hoegaardse Palmprocessie zijn op een dubbel niveau te bestuderen. De attributen van de apostelafbeeldingen in de omgeving, evenals de ateliers van herkomst moeten dringend gecatalogeerd en met mekaar vergeleken worden. Maar ook het kenmerkende symbool van elke Hoegaardse apostel moet aan een diepgravend onderzoek onderworpen worden. De kunsthistoricus die deze studie aanvat zal een belangrijke bijdrage leveren aan de plaatselijke folklore.

Palmprocessie maakt Hoegaarden sympatiek

De palmprocessie is één van de toeristische trekpleisters van Hoegaarden. (Foto COL)

HOEGAARDEN — De palmezelprocessie trok op Palmzondag naar aloude gewoonte door de straten van Hoegaarden. Het Twaalf-Apostelengenootschap werkte met de organisatie mee om de toeristische aantrekkelijkheid van het bierdorp te verhogen. Veel Nederlanders kwamen een kijkje nemen en stonden verbaasd over het levendige folkloregebeuren.

Het Twaalf-Apostelengenootschap bestaat sinds 1631 en zorgde er zolang voor dat alleen in Hoegaarden een palmprocessie in ere bleef. Het gaat er eenvoudig aan toe. Een eikenhouten beeld van Kristus die op een ezel zit, wordt in de processie gedragen. De dorpsjeugd flankiert het wuivend met palmbussels. Het gemeentebestuur volgt en de fanfare VML, waarvan 25 nieuwe muzikanten in de processie hun debuut deden, speelt „Lauda Jerusalem“ ter herinnering aan de blijde intrede van Kristus in die stad. Duizenden bedevaarders volgen.

De palmwijding in de Sint-Gorgoniuskerk lokt steeds de grote massa. Kinderen steken de palmbussels op een stok in de hoogte om zeker te zijn dat de palm een sprankelige wijwater opvangt. Na de processie trekken de kinderen van deur tot deur om takjes te verkopen.

De kermis molens wenken immers. Ook de jaarmarkt draait op volle toeren. De rij kramen was dit keer uitgerokken tot ver de Doelstraat in. De jeugd 'rok in het Kapittelpark op zoek naar palmeieren. Het Feestcomité maakte 250 kinderen gelukkig.

Hoegaarden wil van de palmezelprocessie een toeristische attractie maken, zonder evenwel te raken aan het devote karakter. Burgemeester Frans Huon vertelde dat het gemeentebestuur alle troeven wil uitspielen om Hoegaarden internationale faam te geven. Het bierdorp heeft daarvoor zijn brouwerij en zijn processie.

Maar ook de Vlaamse Toontuinen kunnen vanaf de grote vakantie duizenden toeristen naar Hoegaarden lokken. Verder is 13 miljoen voorzien om, in samenwerking met het ruilverkavelingscomité, de diverse hulle wegen van het dorp binnen afzienbare tijd bewandelbaar te maken.

De burgemeester ijvert ondertussen mee om Hoegaarden te verzuisteren met een wijnstad in Frankrijk en/of Oostenrijk. Er bestaan contacten om bier en wijn met elkaar te verzoenen. Een groep Nederlandse toeristen vond dat idee verre van gek en beweerde graag naar België te komen omwille van de tradities die veel meer bij ons dan bij hen in ere blijven.

(BE)

Hoegaardse Palmezel voor prinses Paola

logie interesse voor vijfjaarlijks passiespel in Sint-Gorgoniuskerk

HOEGAARDEN — Prinses Paola woonde in de Sint-Gorgoniuskerk van Hoegaarden een opvoering van het vijfjaarlijkse passiespel „Is het volbracht?“. Het gemeentebestuur ontving haar nadien in het gemeentehuis waar de prinses een foto van de Hoegaardse palmezel cadeau kreeg. Bij haar aankomst viel de prinses een warm onthaal te beurt op de Houtmarkt. De organisatoren van het passiespel vroegen de koning om een opvoering bij te wonen. Het hof zond prinses Paola en daarmee leden de Hoegaardiërs flink in hun nopjes. Zij noemde het

Prinses Paola feliciteerde de honderd acteurs en regisseur Oktaaf Duerinckx en keuvelde gemoedelijk met de plaatselijke prominenten. (Foto COL)

Prinses Paola kreeg bloemen alvorens het Hoegaardse passiespel aanving. (Foto COL)

passiespel een ontroerend spektakel. Het gaat over hedendaags onrecht en leed met als inspiratie het lijden van Kristus. Nagenoeg alle acteurs zijn Hoegaardiërs.

De prinses liet zich in het gemeentehuis niet pramen om te proeven van het Hoegaardse witbier. Ze feliciteerde de honderd acteurs en hun regisseur Oktaaf Duerinckx en keuvelde gemoedelijk met de plaatselijke prominenten.

Deken Vandervelpen dankte de prinses voor haar interesse voor volkse passies. Haar waardering betekende een stimulans voor de organisatoren om het passiespel voor volgende edities nog meer uitstraling te geven. De prinses werd

haar de ingekaderde foto met de palmezel op.

Dat beeld gaat elk jaar mee rond tijdens de Hoegaardse palmprocessie op Palmzondag. Het stelt de ezel voor waarop Kristus zit bij zijn intrede in Jeruzalem waar de bevolking Hem met wuivende palmen verwelkomde. Het beeld heeft historische waarde. Een identiek is er ook nog in het Waalse Eigenbrakel.

Burgemeester Huon had het over de ghechthild van de Hoegaardiërs aan het Koningshuis. Het gemeentebestuur schonk de prinses een stapel boeken over de geschiedenis van Hoegaarden, de biertaditie en de toeristische attracties van het dorp.

De Hoegaardse apostelen en discipelen (1930-1956)

In 1931 hebben de Apostelen uitvoerig hun "driehonderdjarig" jubileumfeest gevierd⁴. Toen bestond het 17-ledig Genootschap uit de volgende leden (met het jaar van aanneming tussen haakjes):

Kimaer Petrus, mombaar (?)
 Brams Petrus, apostel (1881)
 Vankelst Anselmus, apostel (1889)
 Boets Louis, apostel (1891)
 Saelmaeckers Frans, apostel (1900)
 Debroeck Henri, discipel (1900)
 Rome Hubertus, apostel (1901)
 Tollet Louis, apostel (1904)
 Dupuis (Depus) Alfons, apostel (1904)

Jadoul Petrus, apostel (1911)
 Schoensetters Frans, apostel (1918)
 Vanmol Hubert, discipel (1919)
 Vannerum Jules, apostel (1925)
 Stockmans Felix, discipel (1925)
 Troost Severin, discipel (1925)
 Groeseneken Theophiel, apostel (1927)
 Kinart Alfons, apostel (1929)

*
 Mevrouw Petrus Brans, geboren Victorine Vankelst; Mijneer en Mevrouw Emile Ausloos-Brans, dochter, schoonzoon en kleinzoon; Mijneer en Mevrouw Frans Brans-Martens en dochter; Mijneer en Mevrouw Kestermaas-Brans, kinderen, schoonzoon en kleinkinderen; Mijneer en Mevrouw Steenwegen-Brans, dochter, schoonzoon en kleindochter; Mijneer Louis Vankelst; Mijneer Hubert Vankelst; Mijneer Guillaume Vankelst; Mijneer Hubert Rome-Vankelst, kinderen, schoonzoon en kleinkinderen; Meijuffter Maria Vankelst; De familie Brans, Vankelst en Gasta melden U met diepe droefheid het afsterven van hun teergeliefde echtgenoot, vader, schoonzoon, grootvader, overgrootvader, broeder, schoonbroeder, oom, grootoom en bloedverwant Mijneer

PETRUS BRANS

Vader van het Genootschap der Apostelen geboren te Hoegaarden op 29 Januari 1864, aldaar zacht in den Heer ontslapen op 9 December 1943, voorzien van de HH. Sakramenten der stervenden.

De plechtige lijkdienst, gevolgd door de begrafenis, zal geschieden in de parochiale kerk van Hoegaarden, Maandag, 13 December, te 9 1/2 uur (t. u.)

Vergadering ten sterfhuis, Vroentestraat, te 9 uur.

De diensten vanwege de broederschap der geloovige zielen, zoon en schoondochter, zuster, schoonbroers en schoonzuster, zijn oud-patroon en zijn vrienden op 12, 14, 15, 17, 19, 21 Februari 1944, te 8 uur. — Diensten vanwege het Genootschap der Apostelen en de zwaarmoedigheid later te bepalen.

Hij was een braaf en opassend werkmans die lange jaren met toegewijde trouw zijn meester diende. Sedert ruim 62 jaren was hij lid, en sedert 11 jaren Mombaar of Vader van het Apostelgenootschap der parochie. Steeds bewijde hij er zich voor de keuzelijke plichtigheden door het genootschap te doen opsluizen, naar vrome en volkeke overlevering. God zal er hem om loonen en bij zijn medeburgers zal zijn gedachtenis in zegen blijven.

Maria, Koningin der Apostelen, bid voor ons!

Hoegaarden, Smeesters-Lefèvre

Geen dood mag voor pijnlijk gehouden worden, naa wie een schoon en godt leven voorafging. (H. Aug.)

Bid voor de ziel van zaliger Mijneer

François Schoensetters

Lid van het Genootschap der Apostelen echtgenoot van Mevrouw

Marie-Valentine Etienne

geboren te Hoegaarden op 30 Juli 1869, aldaar zacht in den Heer ontslapen op 28 December 1943, getroost door de genademiddelen onzer Moeder de H. Kerk.

De plechtige lijkdienst, gevolgd door de begrafenis, zal geschieden in de parochiale kerk van Hoegaarden, Donderdag, 30 December, te 9 uur (t. u.)

De diensten vanwege de broederschap der Geloovige Zielen, O.-L. Vrouw, St. Hubertus, geboren op 30, 31 Maart en 1, 3 April 1944, te 8 uur. — Diensten vanwege den Bond van het H. Hart, de Apostelen, zijne zuster, de leden van het processiewerk en den Matigheidsbond, later te bepalen.

GEBED

Wij bidden U, o Heer, ontala de ziel van uwren dienaar van allen band der zonden, opdat hij, in de heerlijkheid der verrijzenis opgewerkt, met uwe heiligen en uitverkorenen zich moge verheugen. Door Christus onzen Heer. (Roomsch Misboek.)

Barmhartige Jesus, geef hem de eeuwige rust. (7), en 7 q. afl.)

Hoegaarden, Smeesters-Lefèvre

Mevrouw Weduwe Petrus Jadoul-Vandeplas; Mijneer en Mevrouw Leon Jadoul-Bollings, kinderen Robert en Rachelle; Mijneer en Mevrouw Victor Jadoul-Rottie en dochter Helène; Mijneer en Mevr. Constant Jadoul-Nous en zoon Maurice; Mijneer en Mevrouw Emile Guilluy-Jadoul en dochter Alice; Mr. en Mevrouw Theo Jadoul-Wackens en zoon François. De familie Jadoul, Vandeplas, Struyven en Billen melden U met droefheid het overlijden van hun teergeliefde echtgenoot, vader, schoonvader, grootvader, schoonbroer, oom en bloedverwant Mijneer

PETRUS JADOU

Lid van het Genootschap der Apostelen.

geboren te St. Margriet-Hauthem, op 17 Februari 1870 en te Hoegaarden overleden op 15 Juli 1948, voorzien van de HH. Sakramenten der stervenden.

De plechtige lijkdienst, gevolgd van de begrafenis, zal geschieden in de parochiale kerk van Hoegaarden, Maandag, 19 Juli, te 10 uur.

Vergadering ten sterfhuis, Pastorijstraat, te 9.45 uur.

De diensten vanwege de broederschap der geloovige Zielen, de kinderen en de familie Vandeplas-Kinnaert zullen geschieden op 26, 27 en 28 Juli, telkens te 8 uur. De diensten vanwege het Genootschap der Apostelen en vanwege de geburen, later te bepalen.

Dierbare echtgenote en kinderen, die mijn laatste dagen met zooveel liefde en toewijding hebt verzacht, vaartwel. Wij scheiden omdat God het zoo goed vond; zijn heilige Wil geschiedt; gij allen, bloedverwanten en goede vrienden, hebt dank voor uw vriendschap en tedere zorgen, van uit den hemel zal ik u dit alles kunnen vergelden.

Heer Jesus, schenk hem de eeuwige rust!

Fourie — Hoegaarden

⁴ Het Genootschap telt zijn ommegangen vanaf 1632 -hernieuwing van de statuten 1631- en houdt geen rekening met de jaren dat de Palmprocessie niet is uitgegaan.

Palmzondag te Hoegaarden

31 maart 1996
23 maart 1997
5 april 1998
29 maart 1999
16 april 2000

9.15 u	Palmvijding in de Sint- Gorgoniuskerk
9.30 u	Rondgang van de palmprocessie met de Palmezel
10 u	Hoogmis met Paascommunie van de Apostelen
11 u	De kinderen gaan huis per huis takjes palm verkopen

Sinds de viering van het Hoegaardse millennium gaat Palmzondag te Hoegaarden gepaard met heel wat randanimatie zoals het gooien van kermisjetons vanop de pui van het gemeentehuis en de palmeizerenzoektocht in de Vlaamse Toontuinen in de namiddag. Doorlopend zijn er kermisattracties, jaarmarkt, tentoonstellingen en rondleidingen.

P A L M Z O N D A G T E H O E G A A R D E N

*De Palmprocessie in de late 18e eeuw*¹

Compose vande Borger Parte

*Ten 1sten Ruythers te peert in Lambregyns met lignagiën Blasoene*².

*Ten 2den Die Rotgesellen uyt die Edele Guld der Arquebusiers*³.

*Ten 3den Die Speelluyden van Hugaerde*⁴.

*Ten 4den Die Wethoudere Regenten ende Gesworenen met Mijn Heere den Meyer op cop*⁵.

*Ten 5den Altegaer die Gulden met baniere vergheselschap wesende van hunne Confreers uyt die Raede*⁶.

Compose van de Religieuse-Parte

*Ten 6den Pelgrims met devotelyck vertoen van 't Leven ende Leyden Christi aen die Cruysblock ende Kerckplacise*⁷.

Ten 7den Engelen sangcoore.

*Ten 8sten 't Heylich Cruys ende Concilie van die Eerweerdighe Heere Canonicke, Plebaan, Landdecken ende Pastoers in Priestercoore met hunne cnaepe en suite*⁸.

Ten 9den 't Broederschap der XII Apostelen met hunne Mombaer-Vader ende Palmesel gedraeghen door die Discipelen.

Ten 10den Die kinders ende ingesetenen 's dorps in juebelsange ende met palmgewuyf.

¹ Uit de notatie van J.B. Collart, 1806, Archief der V Geslachten.

² Het blasoen van de Confrerie der V Geslachten.

³ De St. Sebastiaansgilde, dorpswacht.

⁴ De harmonie.

⁵ Het gemeentebestuur.

⁶ De dorpsgilden (verenigingen).

⁷ Aan museum en Houtmarkt.

⁸ De geestelijkheid.

De Palmprocessie en 250 jaar beschermingsrecht der V Geslachten (1745-1995)

De Confrerie der V Geslachten (1741) nam in 1745 de bescherming over het Genootschap der XII Apostelen op zich. De Confrerie deed dat om "protectie te schenken over die Broederschap ende om die burger-parte van de jaarlijcse pieuse ommegeance weeron glorie te gheven tot meerdere eere ende devotie Gods, gelijk dat eerstmael waere".

De akte is op 15 juli gesloten, feestdag van de Heilige Henricus, een datum met symbolische betekenis voor beide partijen. Hij herinnert nl. aan Deken Henricus Peeters, volgens wiens testamentaire stichting van een studiebeurs uiteindelijk de Confrerie is opgericht. En ten tweede komen elk jaar de leden van het Apostelgenootschap samen op het feest der "Scheiding van de Apostelen" dat valt op de zondag volgend op 15 juli. Waren aanwezig: de "Bestiersraede" der V Geslachten onder leiding van Carolus Van Nerum die op dat ogenblik Hooftdeken was van de Confrerie. Hij was vergezeld van onderdeken H. Hoebeanckx, raadsheer H. Struys, griffier S. Sweerts en comptorist H. Sweerts.

Van de zijde van het Genootschap der XII Apostelen was Guiliam Van Simphoven "vaeder der Apostelen" aanwezig. Het stuk is opgemaakt door griffier of secretaris van het Hoegaardse dorpsbestuur en tevens notaris A. Sweerts. Pastoor H. Sweerts had zijn instemming betuigd en ook de Regentie of de Schepenen o.l.v. meier (burgemeester) Antoon Collaert hadden hun goedkeuring gegeven aan de onderneming.

Om de overeenkomst ook in de praktijk kans van slagen te geven en effectief de processie met luister terug uit te bouwen schonk de Confrerie aan het Genootschap een weidegrond.

De eenige plaats op Nederlandschen bodem, waar nog heden op Palmzondag de geschilderde eikenhouten palmezel, die in Noord-Nederland zijn bestaan slechts tot de 17e eeuw vermocht te rekken, door de twaalf Apostelen wordt rondgedragen, is het Zuidbrabantse Hougaerde. Om die in wezen nog echt middeleeuwsche processie te zien, ben ik een jaar geleden in den prillen ochtend van Palmzondag uit het naburige Thienen door de lichtgroene weilanden met hun eerst ontluikende bloesemboompjes naar dit goedvlaamsche, ofschoon vlak bij de taalgrens gelegen, staaje gespoord.

(Dr. C. Cath. Van de Graff, Utrecht, 1927).

*Aug. Van Nerum, monboor-vader Genootschap der XII Apostelen.
M. Dodion, Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden.*

*Brochure samengesteld voor 250 jaar beschermrecht der Confrerie over
het Genootschap.*

Uitgave Heemkundige Kring 't Nieuwhuys 1995

1 "Acte van Protectiereghe", ondertekend en gezeget, 15 juli 1745. Archief der V Geslachten van Hoegaarden.

Het Apostelgenootschap in 1931 (viering 300 jaar herriewing van de Statuten 1631-1931).

La Hesbaye a sa large part des souvenirs dont l'histoire et la légende poétisent tant de sites de notre pays. Ainsi se déroule à Hoegaarden, le jour des Rameaux, une procession dont l'institution remonte à plusieurs centaines d'années et qui représente l'entrée triomphale de Jésus à Jérusalem.

Une statue polychromée du Christ montée sur un âne, datant du début du 16e siècle (restaurée en 1980-81), fait son entrée solennelle dans le bourg, suivi du cortège des douze apôtres, personnifiés par des habitants de la localité. Le Christ, drapé d'une robe rouge, porte une majestueuse barbe noire. Le dimanche des Rameaux, ce groupe sculptural porté sur les épaules de quatre jeunes gens, (le jour d'aujourd'hui ils sont tous mariés) fait une sortie, escorté de la Confrérie des Douze Apôtres. Ceux-ci sont représentés par douze habitants vêtus de robes vertes, bleues ou brunes que barre un large sautoir rouge portant le nom de chaque apôtre. Une petite auréole ingénieusement fixée au cheveux leur orne la tête. Chacun d'eux tient en main l'attribut traditionnel. La Confrérie des Douze Apôtres partage les honneurs de la journée avec les enfants de la paroisse. Avec d'énormes bouquets de buis ils remplissent l'église. Après la bénédiction des rameaux, la procession se met en marche. La messe terminée, le buis béni fait le tour du village, offert de porte en porte.

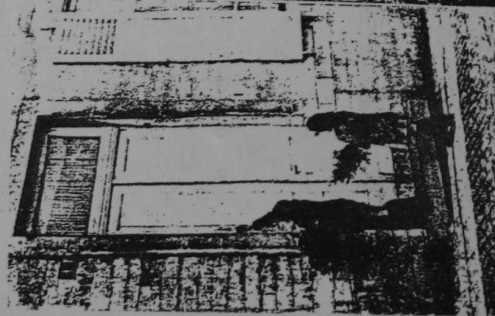
L'INTERIEUR DE L'EGLISE. LE JOUR DES RAMEAUX — Des bouquets de bois, qui sont comme les prémices du printemps, transforment le holy-gêne d'Hougaerde — le jour de 1750 — en parterre de verdure.

L'ENTREE TRIOMPHALE DU CHRIST A JERUSALEM — La croix est ici, au centre de la procession, au lieu de la croix d'aujourd'hui. Un groupe costumé en apôtres escorte cette reconstitution de la scène évangélique.

Les fêtes pittoresques d'Hougaerde

LE DIMANCHE DES RAMEAUX

LE BUS BENIT bat le tour du village, offert de point en point, par un privilège ecclésiastique.

LEA

LA PROCESSION — De son passé, où retentissent tout à tour les noms des ducs de Balthazar, les comtes de Flandre, les seigneurs de la région, la procession du Dimanche des Rameaux, à Hougaerde, a conservé son caractère pittoresque. Ici, on voit un bon saint gémir.

De voorjaarsomgeng

Ter ere van het boven de grond komen van de werking van de levensgeest is een oeroud gebruik. Niets is meer fascinerend voor de mens dan het jaarrtime. Daarom zijn vanouds feestelijke ommegangen gehouden bij de voorjaarsevening rond 21 maart, op de langste dag (21 juni), bij de najaarsevening (september) en op de kortste dag (december). De oorspronkelijke betekenis en bedoeling van alle rituele en godsdienstige ommegangen is het volk dat zich verzamelt en iets langs zijn hoeven en over zijn velden draagt dat de levensgeest of zijn vertegenwoordiger voorstelt of een stukje van zijn kracht inhoudt of een zinnebeeld van hem is (een brood, dat zijn kracht bevat, of ontlukende takken of een licht).

In de zomer is de levensgeest belichaamd in de vormen der natuur, zoals een plant of dier, of in het brood dat van de graankorrels is gemaakt. 's Winters heeft de levensgeest zich teruggetrokken in de zaden onder de grond en in het binnenste van de mens. Het is het licht in het hart en het licht in het bewustzijn. In het hart van de winter draagt men daarom lichtjes mee (de uitgeholde bieten met Sint-Maarten, de verlichte ster van de Driekoningen-zangers, de kerstboom met lichtjes...).

Bij een ommegang draagt men de levensgeest rond opdat zijn heil en zegen zich zullen meedelen aan al zijn schepselen.

Toen naderhand de Europese mens onder invloed van de Romeinse beschaving het directe beléven verleerde en de verstandelijke beredenering in de plaats stelde, verloor hij de blik op de analogieën waarnaar de schepping gebouwd is. Van de oude zinnebeelden zag hij alleen nog maar de vorm, niet meer het wezen. Daarbij kwam nog de verchristelijking van de meeste ommegangen door de kerk, waardoor hun ware wezen maar te herkennen is door de aankleding heen.

De processie in de Pastorijsstraat

De apostelen en hun symbolen

De apostelen (hun kledij werd vernieuwd in 1980) dragen wijde mantels in bruin, donkergroen en donkerblauw, die tot de voeten reiken en door een singel in hun middel worden opgehouden. Daarboven dragen zij een rode schouderband met gouden franje versierd en waarop in gele kruisstekken hun naam staat vermeld.

De discipelen en de momboor-vader dragen boven hun burgerkledij enkel de schouderband.

Links

Johannes (kelk)
 Mattheus (boek)
 Philippus (recht kruis)
 Jacobus Minor (stok met baal)
 Thomas (lans)
 Bartholomeus (mes)

Rechts

Petrus (sleutel)
 Thaddeus (winkelhaak)
 Andreas (schuin kruis)
 Simon (zaag)
 Jacobus Major (pelgrimsstaf)
 Matthias (dubbele lans)

De palmezel

is een beeldhouwwerk uit het eerste kwart van de 16e eeuw, hout, h 150 cm, gepolychromeerd, gereslaureerd in 1980-81.
 Christus zit op een ezel; met de linkerhand houdt hij de teugels van zijn rijder, de rechter heft hij zegenverend in de hoogte.

Het umbraculum

is de naam van het aureoolijf dat de Apostelen op een ingenieuze manier op het achterhoofd bevestigd krijgen.

De christelijke Palmprocessie

heeft haar oorsprong in de keik van Jeruzalem waar men gewoon was op de zondag die aan het christelijk Paasfeest voorafging, de intocht van Christus in de H. Stad te vieten. Dit gebeurde door voorlezing van de Schrift, zang van bijpassende psalmen en nabootsing van Christus' gang van de Olijfberg naar Jeruzalem (oudste getuigenis daterend van 435).

In het reifen van de gezangen vinden wij steeds de woorden "Gezegend Hij die komt in de naam des Heren". Altijd ook is er sprake van kinderen die takken van palmen of olijfbomen meedragen. Langs Spanje in de 7e eeuw heeft de Palmviering in de 13e eeuw de vorm aangenomen die zij tot 1956 zou behouden en die over heel Europa bekend was met processie, met de kinderen, met het reifen en de palmtakken.

Tot na de Middeleeuwen werd de palmwijding gevolgd door de palmprocessie en de hoogmis daarna een aangelegenheid van de gehele stad of gemeente. Door de lengte van heel deze plechtigheid geraakte de processie in onbruik en werd de palmwijding op zichzelf een zelfstandige plechtigheid. Het doel was een palmtak meegeven aan de gelovigen als onheilwarend middel.

De tekst uit het evangelie volgens Matteus, 21, 15-17 is aanleiding geworden tot de bijzondere rol die men de kinderen heeft toebedacht. In het Oosten is de plechtigheid trouwens een kinderfeest. Bij ons waren er de palmasoptochten van kinderen die een met groen en lekkenrijen versierde stok (palmpaas) dragen.

De Palmzondagviering te Hoegaarden

Vóóravond Palmzondag

Onder het luiden van de "dikke" klok wordt de Palmezel met het zittende Christusbeeld naar de pastorie gedragen en versierd met (buxus)palm door de discipelen.

Palmzondag, 9.15 u Palmwijding

kinderen hebben de 18e eeuwse Sint-Gorgoniuskerk gevuld met hun "palmaaj", takken buxuspalm samengebonden op een ontschorste stok. Lustig zwaaiend met hun palmbossen wachten ze op het binnendragen van het Christusbeeld door de openstaande kerkpoort. De apostelen volgen twee aan twee en achteraan loopt de momboor-vader. Het beeld wordt met het gelaat naar de gelovigen geplaatst.

Na de palmwijding krijgen eerst de apostelen een takje gewijde palm, vervolgens de discipelen en dan de momboor-vader. Vooraleer het palmtakje aan te nemen uit de handen van de priester kussen de Apostelen de gewijde palmtak.

9.30 u Ommegeanck rond Kerckblock en Cruysblock naar aloude traditie

de klok begint terug te luiden en de processie gaat rond om hulde te brengen aan Christus. De discipelen dragen de Palmezel en de apostelen volgen twee aan twee.¹ De juichende kinderen volgen en steken bij elk "Hossana" hun palm hoog in de lucht.

¹ De apostelen gingen baarevoets, tot het strenge winterweer van Palmzondag 19 maart 1837 hen deed breken met deze traditie.

10 u Plechtige Hoogmis

bij de terugkeer van de processie aan de kerk, moet de priester driemaal met het kruis op de zware gesloten poort kloppen om binnengelaten te worden. Onder de voorlezing van het Passieverhaal volgens Mattheus verlaten de apostelen hun plaatsen en gaan naar de sacristie. Zij maken daarbij eerst een rondgang om het beeld in twee richtingen: de apostelen rechts gaan er links omheen, die van links rechtsom, zodat zij mekaar ontmoeten. Hiermee stellen zij voor dat Christus gedurende zijn lijden door hen allen verlaten was. Na het Passieverhaal keren zij terug (vroegen gingen zij dan ten offer en legden een offerpenning in de schaal).

Bij de communie vervult het Genootschap zijn paasplicht en knielt ieder lid voor zijn plaats op de grond met de rug naar de Palmezel.

11 u Na de hoogmis

blijft de Palmezel staan in de kerk. De kinderen gaan hun palm verkopen langs de huizen. De Apostelen gaan zich terug omkleden en begeven zich naar het feestmaal.

Op Palmzondag 20 maart 1932 is het weer de gewone ommegang, maar omdat de momboor Petrus Kinnaer erg ziek is, hij zal trouwens op 22 maart overlijden, wordt hij vervangen door zijn schoonzoon Th. Vandeplas. Deze zal vanaf 1932 als apostel aanvaard worden en de plaats opvullen van Petrus Kinnaer. Op maandag 21 maart krijgt Petrus Brams een leunstoel aangeboden omwille van zijn gouden jubileum als lid van het apostelgenootschap. Tot en met 1932 hebben de apostelen de gewoonte zich aan te kleden in hun lokaal op de plaats. Begin 1933 echter moeten zij uitzien naar een andere vergaderplaats en hun stamlokaal wordt de herberg bij Emiel Stockmans in de Nieuwstraat, de vader van discipel Felix Stockmans. Omdat dit nogal ver van de kerk gelegen is, beslissen de apostelen zich voortaan aan te kleden in de pastorij. Daar zullen ze de zaterdag voor Palmzondag het beeld in orde brengen om dan 's zondags vanuit de pastorij naar de kerk te gaan⁵.

De Apostelen krijgen koffie en gebak na de hoogmis van Palmzondag, waarbij het de gewoonte is dat de pastoor (de geestelijke vader van het Genootschap) de koeken betaalt. In de vooravond, om zes uur, is er dan avondmaal en gezellig samenzijn in het stamlokaal in aanwezigheid van de parochiegeestelijkheid, de pastoor en de twee onderpastoors van Hoegaarden, en soms van een eerwaarde gast. Omdat pater Marcel Debroeck op Palmzondag 25 maart 1934 juist terug is van zijn tienjarig missiewerk in Kongo, gaat hij ook in de processie en is hij eveneens van de partij bij het avondmaal. Dat avondmaal begint om 18 uur en eindigt om 20 uur, waarna de meeste leden nog een kaartje trekken alvorens naar huis te gaan (rond 21 uur).

Pastoor Verhoeven wordt in 1935 te Hoegaarden opgevolgd door E.H. Huysdens, die een geboren Tienenaar was en als leerling en later leraar van het O.L.Vrouwecollege aldaar verschillende Hoegaardiërs heeft gekend.

In 1936 overlijdt apostel Louis Tollet. De gebruikelijke mis vanwege het Genootschap gaat door op Zondag 28 juni om halfnegen in de St. Gorgoniuskerk. De leden zitten in het koor en dragen hun schouderband zoals gebruikelijk is. Op 4 december sterft ook Louis Boets. In de plaats van Louis Tollet komt zijn zoon Theophiel en Louis Boets wordt opgevolgd door Emiel Koekelkoren. De ziekte van de momboor en een apostel op Palmzondag 10 april 1938 stelt het probleem van de opvolging. Vermits zoon of desgevallend schoonzoon van een overleden apostel het recht heeft van opvolging besluit men deze regel te behouden, behalve wanneer zij geweigerd hebben hun zieke vader of schoonvader te vervangen. De meerderheid zal ook over aanneming beslissen bij een betwistbare levenswijze van de kandidaat. Tevens wordt besloten plaatsvervangers aan te nemen om herhaling van het gebeurde te vermijden.

Bams Jan is de eerste om met de ommegang van 1939 de zieke Anselmus Vankelst te vervangen volgens de nieuwe besluiten van 1938. Als plaatsvervanger moet hij maar de helft van de bijdrage van de gewone leden betalen⁶.

In 1940 geeft Theofiel Groeseneken zijn ontslag en wordt zijn broer Robert aangenomen als lid van het Genootschap. Robert was reeds lang kandidaat om mettertijd de plaats van zijn broer in te nemen. Door de ziekte van Frans Shoenssetters neemt Hubert Lambrechts aan alle plechtigheden van Palmzondag deel.

⁵ Het beeld werd voorheen in een herberg op het gemeenteplein, nabij de kerk dus, opgetuigd op zaterdag en de zondag van daaruit rechtstreeks naar de kerk gedragen.

⁶ Het Genootschap werkt met de jaarlijkse bijdrage van de leden en dankzij een jaarlijkse bedeltocht. (de weldoeners van het Genootschap)

De apostelen gaan in de namiddag van Palmzondag naar het lof in de kerk waarna ze naar hun lokaal teruggaan en in afwachting van het feestmaal om 18 uur, uit de speciale beker drinken, die voor de gelegenheid telkens gebruikt wordt. De nieuweling, Robert Groeseneken, moet hem zoals gebruikelijk driemaal ledigen.

In 1941, 1942, 1943, en 1944 gaat de Palmprocessie wegens de oorlogsomstandigheden niet langs de straten rond. Het beeld wordt die jaren ook niet buiten de kerk gebracht, maar opgetuigd in het kapittelhuis⁷, waar ook de apostelen zich omkleden. De omgang gebeurt in de kerk en er is verder niets te doen dan nog naar het lof gaan in de namiddag. Er is geen reden om te feesten en de meesten hebben trouwens amper voedsel genoeg om de dagen rond te komen.

In 1943 overlijdt Theophiel Tollet, hij wordt opgevolgd door Jan Bams en op 9 december sterft momboor Petrus Brams. Hij wordt stil...heel stil begraven. Steeds wordt de "dikke" klok geluid voor een overleden apostel of discipel en nu voor de momboor niets! Erger is nog dat men volop bezig is de klokken los te maken uit de toren om weggevoerd te worden, opgeëist door de bezetter. De grote of "dikke" klok luidde ook bij elke feestelijke gelegenheid van het Apostelgenootschap zoals het optuigen van de Palmezel op de zaterdag voor Palmzondag en het naar de kerk dragen van de Palmezel bij de ommegang...

Daarmee is er nog geen einde gekomen aan het rampjaar 1943, want op 28 december overlijdt ook apostel Frans Schoensetters. De kleine klokken zijn reeds weggevoerd en onder in de kerk staat de "dikke" klok om binnen enkele uren weggevoerd te worden.

Saelmaekers Frans wordt nu momboor van het Genootschap en Hubert Lambrechts en August Kinart nemen de lege plaatsen in.

Op Palmzondag 25 maart 1945 is het prachtig weer. De processie doet terug haar gewone omgang in de parochie zoals voor de oorlog. Guilhelmus Vankelst is wegens ziekte op rust gesteld en discipel Libert Vanmol heeft nu zijn plaats. Lodewijk Mertens is de nieuwe discipel. Er komt ook een nieuw lokaal vanaf 1946. Vanaf september 1947 zijn er terug grote klokken in de toren: één van 1150 kg. en één van 675 kg. Het kleine kapittelklokje dat de plaats had moeten innemen van de vorige klokken zal vanaf nu ontheven worden van die te zware opdracht.

Omdat in "Ons Volk", "het Nieuwsblad" en het "Nieuws van de Dag" propaganda is gemaakt voor de ommegang is er veel vreemd volk in Hoegaarden bij de processie van 1947. Vanaf nu moeten de apostelen op Palmzondagmiddag ook niet meer naar huis gaan tot aan het lof. Op initiatief van de momboor-vader en dankzij de milde giften van weldoeners van het Genootschap zullen er voortaan op zondagmiddag broodjes met hesp voorzien zijn zodat de apostelen en discipelen voortaan de ganse dag als "broeders" kunnen samenblijven.

Peer Jadoul die op 30 januari 1947 zijn gouden jubileum viert, krijgt van het Genootschap een ingelijste foto in Apostelkledij ten geschenke. Momboor Frans Saelmaekers overlijdt echter plots, op tweede Paasdag. Onder grote volkstoeloop wordt hij begraven, gedragen door de apostelen die met hun band over de schouders rond de baar zijn geknield. Op 16 mei 1947 verliest het Genootschap nog een lid. Discipel Henri Debroeck, sinds 1900 lid en discipel, schrijver en schatbewaarder sterft na een pijnlijke ziekte in de nacht van O.L.Heer Hemelvaart. Op zondag 15 juni vergadert het Genootschap, samengeroepen door de pastoor, hun proost, om het feest van St. Henricus voor te bereiden en om opvolgers te kiezen. Jan Bams wordt de

⁷ Dit is in de St. Gorgoniuskerk de plaats naast het koor, rechtover de sacristie.

nieuwe momboor en Hubert Lambrechts de nieuwe schrijver en schatbewaarder. Eerste plaatsvervanger wordt Leopold Vanhoof en als nieuwe plaatsvervangers worden Victor Vandeplas, zoon van Theophile, en August Van Nerum, zoon van Jules, verkozen⁸.

Bij de viering van Palmzondag 1948 blijven de apostelen voor het eerst daadwerkelijk de ganse dag samen. Na de mis drie suikerkoeken en enkele stukjes taart voor elk en om 13.30 u. pistolets met hesp. Na het lof wordt de beker geledigd en rond 18 u. is er het avondmaal met rog en aardappelen en botersaus, waarna men de dag afsluit met taarten.

Omdat pastoor Verlinden van Hakendover gevraagd had om op tweede paasdag mee op te stappen, trekt het Genootschap op 29 maart naar Hakendover. Apostelen en Palmezel worden met een wagen de N.V. Hougardia tot in het dorp van Hakendover gebracht. De zieke Petrus Jadoul is vervangen door Victor Vandeplas en vier stevige jongeren. Alfons Fourie, August Van Nerum, Georges Bams en Louis Swinnen zijn bereid gevonden om het beeld te helpen dragen op deze lange processieweg. Op 15 juli sterft Petrus Jadoul. In 1949 worden Jules Van Nerum en Alfons Depus vervangen door August en Leonard Van Nerum, beiden zonen van Jules. In september 1950 overlijdt de momboor en hij wordt opgevolgd door Theophiel Vandeplas.

Vanaf 1950 breekt het Genootschap met de vis-traditie en wordt er met het oog op de Palmzondagviering een varken aangekocht voor het feestmaal. In 1953 woog het wel 35 kg. In 1952 wordt Hubert Lambrechts wegens een operatie vervangen door Victor Biscompte.

In 1953 wordt Theophiel Groeseneken, zoon van apostel Hubert, tot discipel aangenomen en neemt Victor Biscompte de plaats in van de ontslagnemende Jules Van Nerum. Omdat Filix Stockmans in 1951 ontslag nam en Severin Troost apostel was geworden in de plaats van de ontslagnemende Hubert Vanmol zijn er maar drie discipelen meer als jonggezel. Er zijn wel vier plaatsvervangers, nl. Roger Lebegge, Emiel Ruellens, Albert Alen en Leonard Van Gelder. Momboor Theophile Vandeplas overlijdt in 1953 en wordt opgevolgd door Emiel Koekelkoren. Ondertussen is pastoor Huysdens met rust gegaan. De nieuwe pastoor E.H. Verhasselt wordt ingehaald op 20 december 1953. De apostelen zijn mee opgestapt in de stoet, voor de gelegenheid uitgedost met baard en pruik.

Jacques Rondou is discipel geworden in 1954; Van Gelder apostel in de plaats van momboor Emiel Koekelkoren. Albert Lambrechts wordt de nieuwe schatbewaarder en schrijver, Roger Lebegge de nieuwe apostel (na het overlijden van Hubert Lambrechts).

Alfons Depus en Hubert Rome zijn vijftig jaar lid in 1955 en worden passend gevierd op zondag 20 februari. Op zondag 3 april is het Palmzondag. Naar jaarlijkse gewoonte wordt de Palmezel op zaterdag uit zijn bergplaats gehaald om afgewassen en met palmtakken versierd te worden. De discipelen die dit werkje elk jaar volbrengen gaan daarna dan ook de gebruikelijke drie pinten drinken in het lokaal. Het weer is koud. Nochtans is alleen Alfons Depus, wegens zijn leeftijd, weerhouden om mee te gaan. Albert Alen vervangt hem.

Het 325-jarig bestaan van de stichting van het Genootschap⁹ wordt gevierd in 1956 in aanwezigheid van Mgr. Theeuws, vicaris-generaal van kardinaal Van Roey. De drie zieken, de apostelen Alfons Depus en Severin Troost en de plaatsvervanger Emiel Buellens krijgen hun koeken en taart thuis bezorgd, zoals de traditie het wil. Albert Alen en Edmond Marchal

⁸ De plaatsvervangers zijn ook aanwezig op het feestmaal van Palmzondag. Ook de onderpastoors (zolang er waren) en de koster zitten mee aan de feesttafel. De pastoor van Hoegaarden, later de deken, is de proost van het Genootschap. Hij viert de ganse dag mee.

⁹ zelfde opmerking als voetnoot 4

hebben de ommeegang meegedaan in de plaats van de zieken. Ook op deze viering begint het feestmaal om 18 uur om te 20 uur te eindigen. Het is de momboor die dan "met zijn vork op zijn teljoor(bord) tikt en een kort gebed zegt" als teken dat het feest gedaan is.

De Standaard 11/12-04-1992.

coura

Kinderen met palmpasen zijn uit straatbeeld verdwenen

In de meeste parochiekerken en kapellen worden dit weekeinde „palmtakken“ gewijd. Het is een van de weinige uitingen van Palmzondagvieringen die de eeuwen trotseerden, terwijl vele andere gebruiken in de loop van de voorbije decennia verdwenen.

De eerste sporen van Palmzondagvieringen in West-Europa vinden we in de zesde en zevende eeuw. Toen wijdde de bisschop van Toledo al palmen of andere groene takken en trok men in optocht naar verscheidene kerken. Later kwam dit gebruik via Frankrijk geleidelijk aan naar onze contreien en groeiden de Palmzondagvieringen tot volwaardige processies uit.

Meestal bleef het aantal processies tot één per stad beperkt. Geestelijken en gelovigen verzamelden zich buiten de stadspoorten, liefst op een plaats die enigszins de Olijfberg kon oproepen. Na de wijding van de „palmen“ aldaar trok men proces-siegewijze naar de stad.

In zo'n processie in Tienen stapten twaalf mannen op die de apostelen verbeelden; na hen volgde een wagen met daarop een beeld dat Kristus op een ezel voorstelde. De stoet trok er naar een tuin waar het „mysterie van het hoveken van Oliveien“ werd opgevoerd.

Ook de stadspoorten van onze middel-eeuwse steden speelden een rol in de processie van Palmzondag. Kristus was immers door een stadspoort Jeruzalem binnengetroten en dit werd herdacht door de processie via een poort de middeleeuwse stad binnen te leiden. Dit gebeurde onder meer in Antwerpen en in Tienen; in die laatste stad koos men daarvoor de Lijkpoort uit.

Het was niet altijd een beeld van Kristus op een ezel dat in de processie werd meege-dragen. Soms werd dit beeld door een zichtbaar kruis vervangen en dit ondanks het feit dat alle kruisen tijdens de passietijd bedekt dienden te zijn. In Vlaanderen kende men een dergelijke processie in onder meer de abdijen van de Duinen. Ter Doest of Oudenburg en in de kerken van Diksmuide of de Sint-Magdalenakerk in Brugge. Op andere plaatsen droeg men dan weer een rijk versierde berrie met daarop het evangelieboek omringd door een krans van de meest vereerde relikwieën.

Uiteraard droeg men in de processie „palmtakken“ mee. Zelden waren het echte palmtakken en nam men zijn toevlucht tot andere groene takken. Daarbij nam men zijn toevlucht tot myrte, hulst, laurier, dennetakken, bloemkatjes van de wilg of jonge scheuten van beuk of hazelstruik. Echt gegeerd waren de takken van de taxusboom, ook wel de venijnboom, kruispalm of steekpalm genoemd, of takken van de buks- of bosseboom. Hierdoor werd de buks het symbool van de matigheid maar ook het zinnebeeld van de hoop en van het blijvend geloof.

Wanneer het komende weekeinde kinderen zo'n bukstakje of ander „palmtakje“ krijgen, staat dat in schril contrast met de palmpaas of palmpasen die ze vroeger kregen. Een palmpaas bestond uit een soms met papier omwonden stok met bovenaan nog wat groene blaadjes. Verder was de palmpaas versierd met horizontale en verti-

kale slingers of met krakelingen in koek-deeg. Het belangrijkste element was echter de haan in koekdeeg bovenop de stok.

Het schenken van palmpasen is dan wel uit Vlaanderen verdwenen, wat bleef was het gebruik om in huizen of stallen „gewijde palmtakjes“ vast te maken of ze op het veld te planten. Hierdoor willen mensen zich beschermen tegen bliksem of ongedierte. Vroeger was het zelfs de gewoonte dat bij de bouw van een huis de eerste steen met een in wijwater gedoopt palmtakje werd besprenkeld waarna het takje gewoon in de muur werd gemetseld. Soms kwam er een palmtakje onder de deurdrempel in de hoop op die manier heksen uit het huis te weren. (cvb)

De bovenvermelde gebruiken rond Palmzondag en palmtakken zijn slechts een kleine greep van de vele die er ooit bestonden. Talrijke ervan zijn ondertussen verdwenen of dreigen te verdwijnen. Lezers die nog bestaande of zelfs verdwenen gebruiken rond feestdagen of heiligenvereringen kennen, mogen die melden aan Courant-Volkskunde, Gossetlaan 30, 1702 Groot-Bijgaarden, bij gelegenheid maken we ze dan bekend.

De tijd is voorbij dat kinderen op Palmzondag met een palmpaas rondliepen. (a)

Regen dwingt Palmprocessie te Hoegaarden tot rondgang in kerk

HOEGAARDEN — De 355ste Palmprocessie te Hoegaarden is niet uitgegaan wegens de regen. Dat heeft zich, onder de actuele generaties, maar één keer eerder voorgedaan. In de plaats legden de discipelen met de palmezel, de apostelen en de kinderen met palmtakken, een rondje af binnen in de kerk. De palmwijding in de kerk begon met enige vertraging maar uiteindelijk deelde deken Vandervelpen mee dat de processie toch niet zou uitgaan. De felle regen en de bekommernis om de gezondheid van de kinderen bepaalden de beslissing. In de plaats werd het versierde gotische beeld van Kristus op de ezel in de kerk bejubeld.

Hoegaarden bereidt zich koortsachtig voor op Palmzondag

Verleden jaar vierde men te Hoegaarden niet alleen het millenniumjaar maar ook 350 jaar palmzondagtraditie. Deze traditie wordt natuurlijk verder gezet en op zondag, 4 april — palmzondag — is het weer zover, dan trekt volgens eeuwenoude traditie de palmprocessie door de dorpskom. Om negen uur begint de «dikke klok» te luiden waarop de kinderen naar de kerk komen met hun palmtakken. In feite gaat het om een stok met er bovenop gebonden, net als een ruiker, een handvol Buxus of Bukagroen.

Op hetzelfde ogenblik zijn de twaalf apostelen bijeen gekomen in een lokaal waar ze zich verkleeden en hun in 1981 vernieuwde kledij met bijhorende attributen aantrekken. Ze leggen over hun schouder schuin over de borst een sjaal waarop hun apostelnaam vermeld staat. Verder dragen ze op hun hoofd een aureool met naam umbraal. De vier discipelen die het beeld dragen hebben alleen een sjaal over hun burgerpak.

Als alles in gereedheid is gebracht kunnen de discipelen de Palmezel op hun schouder nemen en begeeft de stoet zich naar de kerk. Deze is ondertussen bezet door de kinderen en hun ouders. De stoet der apostelen trekt naar het koor en dan grijpt de Palmwijding plaats. Nadien begint de grote klok te luiden waarop de stoet naar buiten treedt. Na het kruis en de geestelijkheid volgens haar rang, komt de Palmezel. Hierachter volgen op twee rijen de apostelen. Ze houden hun attributen vast terwijl ze anderszijds een palmtakje dragen in de hand. Hierbij kruisen ze meestal de armen over de borst. Achteraan loopt de Mombaer-Vader. Nadien komen in lange rijen de kinderen met hun ontelbare palmboesjes.

Ongewijfeld vormen zij na het Palmbeeld de hoofdfiguren van de Palmzondag.

De processie gaat door vier straten en pikt steeds nieuwe kinderen op. Anderen gaan ondertussen echter rechtstreeks naar de kerk om een goede plaats te vinden voor de eucharistieviering. Stilaan komt de processie weer in het zicht van de kerk waar opnieuw de klokken luiden.

De apostelen nemen plaats in het koor terwijl de Palmezel met het aangezicht naar het volk wordt gekeerd. De eigenlijke eucharistieviering kan dan een aanvang nemen. Deze grijpt plaats te midden een zee van takkenbossen die de kinderen onvermoeibaar hoog opgestoken houden.

Na afloop van de eucharistieviering blijft de Palmezel in het koor staan waarna hij voor een gans jaar wordt weggeborgen. Ondertussen nemen de apostelen een maaltijd terwijl de kinderen van deur tot deur hun gewijde palm gaan verkopen.

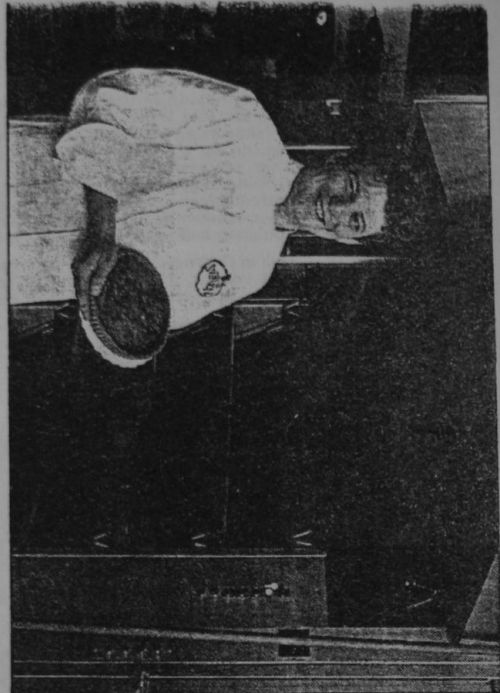
Op het gemeenteplein wordt gedurende gans de dag een jaarmarkt gehouden met kermis en volkse vermaken. Na de middag werpen leden van het feestcomité geldstukken vanop het pui van het gemeentehuis.

Voor deze gelegenheid bakken de bakkers de «Patakon»-koek. Een ronde koek waarop een patakon of geldstuk prijkt.

En verlaat de gemeente ook niet vooraleer U in een plaatselijke herberg het bekende Hoegaardse witbier gedronken heeft. Voor de fijnproevers is er ook de «Grand Cru», een blond Triple-bier, en de «St.-Benedict», een donkerbruin patersbier. Beiden zijn klassebieren rijk aan smaak en van hoge gisting.

Palmzondag is een grote feestdag voor Hoegaarden en voor al wie een zonnige Palmzondag niet wil missen. — Ha.

—Baker Benny Swinnen bakt taarten met Hoegaards bier. Zondag presenteert hij in de kerk ook bierbrood.

(Foto COL)

Hoegaarden proeft op Palmzondag biervlaaien

HOEGAARDEN — Palmzondag 8 april trekt de traditionele palmprocessie weer door Hoegaarden. Dit jaar blijft de folkloristische mis, en processie, beperkt tot een palmwijding, mis, en processie. Jeugdvereniging De Klup lokt de beste fotografen van Vlaams-Brabant naar Hoegaarden en het nieuwe Handelsaarsverbond doet ook een duit in het zakje voor de animatie.

Baker Benny Swinnen maakt voor de gelegenheid grand-cruvlaaien. In de crémé-vlaaien vervangt hij de melk door Hoegaards grand-cruibier. De andere Hoegaardse bakkers presenteren de patakonkoeken, die eveneens slechts

op Palmzondag in de etalage liggen. Deze typische Hoegaardse koek kwam in 1981 een eerste keer uit de kneedvloer van de 350ste keer door de biegemente trok. De 360ste verjaardag wenkt dus en de Hoegaarders denken reeds aan een groots feest met veel palmzels in 1991. De ezel van Hoegaarden gaat zondag met het kristusbeeld op de rug nog alleen uit na de palmwijding van 9 u. 15 in de Sint-Gorogonskerk. De hoogmis begint om 10 u., waarna de kinderen, die het vormsel nog niet ontvingen, palmtakjes verkopen. Ondertussen draait ook de jaarmarkt op het Dorpsplein op volle toeren. De jeugd kan vanaf 14 u. 30

naar kermisatens en patakonpenningen grabbelen tijdens de minnenworst vanop de gemeentehuisput. Zondag al speelt de jeugd vanaf 15 u. in het Kapittelplein naar palmtakten. Inschrijven is wel noodzakelijk. Vanaf 10 u. in het Kapittelplein. De Klup sluit haar tiende verjaardag af met een expo over de Dag van de Brabantse fotografie. Het gemeentehuis is zondag open van 10 tot 20 u. Het initiatief van deze expo komt van de Vlaamse Brabantse Fotokringen. Tegelijk met Hoegaarden loopt ook in Assen een identieke expo. Een 200-tal werken hangen in Hoegaarden aan de muur en vormen een selectie van werken van alle VB-Fotoklubleden. (BB)

5-4-90
Nieuwsblad

Dinsdag 29 maart 1983 — NB

Palmzondaggebeuren: zowel in Hoegaarden als in Overhespen

De blijde intrede in Jeruzalem van Jezus Kristus, gezeten op een ezel, is een kerkelijk feest dat ieder jaar met Palmzondag wordt herdacht. In vroegere tijden gebeurde dat op diverse plaatsen met het uittrekken van processies; die traditie is enkel in Hoegaarden bewaard gebleven. De jongste jaren is rond dat Palmzondaggebeuren heel wat animatie gegroeid, maar jammer genoeg was er dit jaar duidelijk minder publieke belangstelling, althans voor de processie.

Ook in Overhespen gaat Palmzondag niet onopgemerkt voorbij, maar dit kerkelijk feest is er totaal anders opgevat dan in Hoegaarden.

In Hoegaarden had men noch kosten noch moeite gespaard om het Palmzondaggebeuren nog aantrekkelijker te maken. Men is daar voor een groot stuk in geslaagd, maar jammer genoeg had het geen aangroei van de publieke belangstelling tot gevolg. Er was voor de palmprocessie duidelijk minder volk dan bij voorbeeld vorig jaar, wellicht voor een groot stuk te wijten aan de minder gunstige weersomstandigheden.

Maar de echte Hoegaarders hebben het niet aan hun hart laten komen, zeker niet de jeugd die in even grote getale als vorig jaar aanwezig was om na de palmwijdung van deur tot deur een stukje palmtak aan te bieden, duidelijk met de bedoeling hiervoor iets — zeg maar een weinig geld — in ruil te krijgen. Bovendien was er nog meer voor diezelfde jeugd: geld werpen vanop de pul aan het gemeentehuis en paasieren rapen in het Kapittelpark, een idee van het gemeentelijk feestcomité.

Domein Bail

In het Kapittelhuis was er door toedoen van de kulturele dienst van de gemeente Hoegaarden een tentoonstelling van oude ambachten; daarvoor was er duidelijk wel belangstelling al was het maar omdat het Kapittelhuis (in de volksmond nog altijd domein Bail genoemd) nu eens eindelijk voor het publiek werd opengesteld.

Het Palmzondaggebeuren blijft voor de rasechte Hoegaarders één van de hoogtepunten van het jaar, maar het koude weer en de verandering van winter naar zomertijd hebben sommigen wel parten gespeeld.

Overhespen

Op een heel ander vlak verloopt het Palmzondaggebeuren in Overhespen. Rond de eeuwwisseling werd er door toedoen van de toenmalige pastoor Jules Dubois een Palmzondagviering ingesteld die nu nog steeds van jaar tot jaar wordt opgevolgd. Het geheel situeert zich in de namiddag.

Na het lof wordt drie keer rond de kerk gestapt terwijl op de graven van overleden familieleden een takje gewijde palm wordt gestoken, het symbool voor de verrijzenis uit de dood, een zinnebeeld van herleven. Nadien heeft in de kerk de kruisweg plaats.

Vroeger was het ook de gewoonte — net als in Hoegaarden overigens — dat een stukje gewijde palm op de akkers werd gestoken, vooral om een nieuw leven, een nieuwe lente aan te kondigen.

Voor de tweede wereldoorlog was het in Overhespen een traditie dat de misdienaars met een ratelaar overal in het dorp de Palmzondagviering gingen aankondigen.

Deze manier om de blijde intocht van Jezus in Jeruzalem te herdenken, wordt nu nog steeds erg goed opgevolgd in Overhespen, ook door diegenen die al een tijdje zijn uitgeweken. Een bewijs hiervan was de goedgevulde Sint-Sulpitiuskerk (jvt)

Waar op andere plaatsen in ons land oudejaars- of driekoningendag een belangrijke gebeurtenis is van het jaar voor de kinderen, is dat voor de Hoegaardse jeugd op Palmzondag wanneer van deur tot deur gewijde palm wordt „aangeboden”. (jvt)

In Overhespen wordt met Palmzondag gewijde palm op de graven van overleden familieleden gestoken, terwijl de gelovigen drie keer rond de Sint-Sulpitiuskerk stappen. (jvt)

AAN ALLE INWONERS VAN GROOT-HOEGAARDEN

Na het succes van de speciale uitgave van een koperets met Zoutleeuw als onderwerp werden onmiddellijk plannen gemaakt om ook Hoegaarden in beeld te brengen. De ets die wij u voorstellen is een pareltje en vormt een uniek kunstwerk.

EERST IETS OVER DE ETSER ZELF

Pieter Dewever tekende en schilderde reeds vanaf zijn prille jeugd en verkocht zijn eerste werkje toen hij amper vijftien was en nog op de schoolbanken zat. Hij werd geboren te Leuven maar stamt eigenlijk uit Hoegaarden want rond 1740 al komen de Dewever's voor in de doopregisters van Meldert en Hoksem. Zelf woont hij te Tienen. Zijn over-over-over-grootvaders waren kleine handwerklieden: mandenmakers, brouwers, landarbeiders. Pieter zet de traditie van het ambachtelijke voort. Hij noemt zichzelf geen kunstenaar maar prentenmaker. Hij maakt prenten maar legt er ziel en leven in zodat het telkens weer kunststukjes worden die hun weg naar een breed publiek vinden. Werk van Pieter Dewever bevindt zich in verzamelingen in België maar ook in Frankrijk, Zweden, Texas (USA) en sinds kort ook in Thailand.

TECHNISCHE GEGEVENS

"Het Kapittelhuis" is een prachtige ets voor een aangename prijs.

-basis: rood koper 20 x 30

-papier bij het afdrukken: Canson Velin Cuve BFK Rives 30 x 40

-beperkte oplage: er wordt eenmalig een oplage van 75 etsen gedrukt. Bij iedere ets wordt een certificaat van echtheid gevoegd

-lijst: hard houten sierlijst, bruin gebeitst, rug in unalut, metalen ophangbeugel

Na het bereiken van de totale oplage wordt de etsplaat geschonken aan de afdeling Chalcografie van het Koninklijk Prentenkabinet te Brussel.

PRIJS

De prijs van deze waardevolle ets werd zeer laag gehouden. Een niet ingelijst exemplaar hebt u al voor 1200 frank. Ingelijst kost de ets slechts 1950 frank.

U WIL BESTELLEN

Het gemakkelijkst bestelt u door het passende bedrag over te schrijven op rekeningnummer 330-0111964-80 van C.V. RIPOVA, Vianderdal 12, 3300 Tienen (tel. 016/81 83 55). Indien u wil betalen na ontvangst kan u bestellen door de onderstaande bon aan ons terug te zenden.

THUISLEVERING

Het leveren is gratis en gebeurt ten laatste binnen de zes weken na uw bestelling.

-----BON-----

NAAM.....VOORNAAM.....

STRAAT.....NR.....BUS.....

GEMEENTE.....POSTNUMMER.....TEL.....

Btw nummer indien u een factuur wenst.....

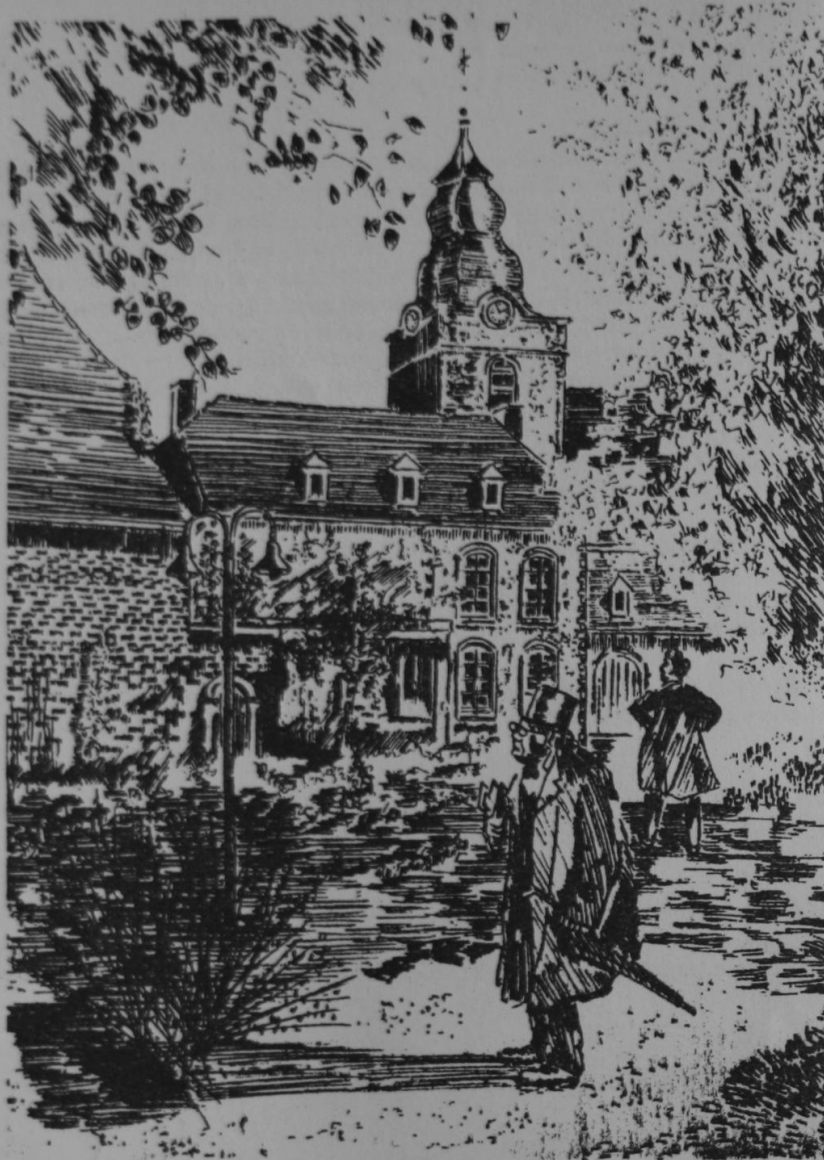
Bestelt de koperets "Het Kapittelhuis" :

Aantal ingelijst.....à 1950,-frank , Btw inbegrepen.

Aantal niet ingelijst.....à 1200,-frank , Btw inbegrepen.

Bon terug te zenden aan C.V. RIPOVA, Vianderdal 12, 3300 Tienen.

GELEGENHEIDSUITGAVE

KOPERETS

"HET KAPITTELHUIS"
TE HOEGAARDEN

door

PIETER DEWEVER

in beperkte oplage

SLECHTS 75 EXEMPLAREN